

STANISŁAW BORSUK

JERZY CIECHALSKI

ATR w Bydgoszczy

PROPOZYCJA MODELU NAUCZANIA OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA W SZKOLE WYŻSZEJ, OPARTA NA SYSTEMIE FUNKCJONUJĄCYM W AKADEMII TECHNICZNO-ROLNICZEJ W BYDGOSZCZY

Współcześnie, coraz powszechniejszym staje się przekonanie, że degradacja środowiska w jakim żyje człowiek spowodowana jest w głównej mierze brakiem powszechnej świadomości ekologicznej. Wynika to w prostej linii z nieodpowiedniej edukacji i wychowania współczesnych pokoleń w tym zakresie. Wiąże się również z systemami wartości jakie zdominowały psychikę współczesnego człowieka. Cele jakie przyświecają rozwojowi społeczeństw na świecie, to głównie przyspieszony rozwój produkcji materialnej, zapewnienie obfitości wszelkich dóbr, powszechny dobrobyt. Efektem realizacji tych celów jest krótkowzroczność działań, marnotrawstwo zasobów surowcowych i wciąż postępująca degradacja środowiska przyrodniczego [1].

W "deklaracji" konferencji UNESCO w Tbilisi, która odegrała doniosłą, inspirującą rolę w pracach nad edukacją społeczeństw w duchu poszanowania i ratowania zasobów środowiska naszej planety znajduje się szereg ważnych zaleceń. Do najważniejszych z nich należą postulaty dotyczące powszechności, całościowego charakteru oraz permanentności edukacji środowiskowej.

Nie ulega wątpliwości, że realizacja tych postulatów i odpowiedzialność za stan wiedzy o środowisku całego społeczeństwa spada w głównej mierze na szkolnictwo wszystkich szczebli. Jak dotąd jednak, problematyka ochrony i kształtowania środowiska w szkolnictwie polskim z trudem toruje sobie drogę. Nic więc dziwnego, że stan świadomości naszego społeczeństwa w tym zakresie jest bardzo niski.

W szkolnictwie wyższym, które ma na tym polu szczególnie doniosłą rolę do spełnienia, sytuacja jest również nie najlepsza.

Stan realizacji edukacji środowiskowej w wyższych uczelniach odpowiedzialnych za przygotowanie najwyższej kwalifikowanych pracowników nauki, kultury, techniki, organizacji życia gospodarczego, szkolnictwa wszystkich szczebli, słowem kadr, które decydować będą o przyszłości naszego kraju - ocenia się jako wysoce niezadowolający.

Przy obecnym systemie kształcenia w wyższych uczelniach przytłaczająca większość z ich absolwentów nie wynosi praktycznie żadnych wiadomości o środowisku, jego zależnościach, przemianach i mechanizmach, które je determinują. Obserwuje się również, że zajęcia dydaktyczne prowadzone na niektórych kierunkach studiów, dotyczące problematyki środowiskowej, mają często zbyt specjalistyczny charakter i ograniczony zakres, co jest zjawiskiem bardzo niekorzystnym [2]. Należy również odnotować fakt, że mimo istnienia prawnych gwarancji zobowiązujących szkoły wyższe do uwzględnienia problematyki ochrony środowiska w działalności dydaktyczno-wychowawczej i objęcia jej programami nauczania, nie wszystkie uczelnie je respektują.

Najnowsze badania pozwoliły zaobserwować inne, wybitnie niekorzystne tendencje. Akademii rolnicze tylko pozornie dużo czasu poświęcają kształtowaniu swych absolwentów w duchu ochrony środowiska. Mimo występowania całych instytutów ochrony przyrody lub środowiska zaskakująco mało wspólnego z zoologią mają kierunki czysto rolnicze i ogrodnicze. W

politechnikach, wyższych szkołach inżynierskich oraz akademiach techniczno-rolniczych liczba godzin dydaktycznych przeznaczonych na przedmiot "Ochrona i kształtowanie środowiska" (lub o zbliżonej nazwie) w ostatnich latach ulega zmniejszeniu. Coraz częściej też bywa on spychany do grupy przedmiotów fakultatywnych a więc na dalsze lata nauki [3]. Tymczasem, w zgodnej opinii wszystkich specjalistów, problematyka sozologiczna winna znaleźć się w programach nauczania wszystkich studentów.

Większość proponowanych rozwiązań w tym zakresie postuluje dwu lub trzystopniowy system szkolenia studentów, kładąc szczególny nacisk na kształcenie ogólne i kierunkowe (zawodowe) będące podstawą wykształcenia sozologicznego przyszłego absolwenta [4, 5].

W większości z tych opinii znajduje się też postulat wprowadzenia tej problematyki na drugim i trzecim roku studiów. Wszystkie nowoczesne systemy nauczania tej złożonej problematyki, z uwagi na jej specyficzny charakter oraz w trosce o zapewnienie odpowiednio wysokiego poziomu kształcenia, zalecają tworzenie (o ile to możliwe ze względów kadrowych) interdyscyplinarnych zespołów wykładowców.

Międzywydziałowy Zakład Kształtowania i Ochrony Środowiska Człowieka istniejący w Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy od 1981 roku, jest próbą modelowego rozwiązania w tym zakresie. Zakład zatrudnia szerokie grono specjalistów różnych dziedzin. Prowadzą oni zajęcia dydaktyczne z przedmiotu "kształtowanie i ochrona środowiska człowieka" na większości wydziałów Akademii Techniczno-Rolniczej. Zajęcia prowadzone są w wymiarze 15 godzin wykładu, 15 godzin ćwiczeń audytoryjnych oraz 24 godzin ćwiczeń terenowych w semestrze.

Programy zajęć obejmują przede wszystkim problematykę o g ó l n ą uwzględniając szczególnie te aspekty problematyki ochrony i kształtowania środowiska, z którymi student nie zetknął się w toku nauczania i już nie zetknie, jak również w p r o w a d z a j ą (w końcowym etapie kształcenia) problematykę ściśle związaną ze specjalnością zawodową jaką reprezentują studenci danego wydziału.

Szczególną uwagę przywiązuje się do zajęć terenowych, ukazujących studentom w sposób bezpośredni i namacalny z jednej strony zagrożenia cywilizacyjne na jakie narażone jest ich najbliższe otoczenie, z drugiej zaś zapoznających ich z enklawami przyrody w bardzo niewielkim stopniu narażonymi na antropopresję i będącymi pod ochroną. W tym celu wykorzystywana jest bliskość zarówno dużej aglomeracji miejskiej z jej uciążliwymi dla środowiska zakładami przemysłowymi, jak również niewielka odległość od Borów Tucholskich w małym stopniu skażonych przez cywilizację, będących jednocześnie terenem szczególnych zainteresowań badawczych zakładu.

Zajęcia audytoryjne prowadzone są z dużym udziałem pomocy naukowych i środków audiowizualnych (slajdy, filmy, wideo), co znacznie podwyższa ich atrakcyjność. Część z nich prowadzona jest w "Pawilonie akwanautyki i ekologii wód" powstałym z inicjatywy i przy wydatnej pomocy merytorycznej i organizacyjnej pracowników zakładu, w pobliskim "Leśnym Parku Kultury i Wypoczynku". Pawilon pomyślany jako atrakcyjny zespół ekspozycyjny, mający za zadanie przybliżyć mieszkańcom Bydgoszczy problematykę ochrony środowiska, jest jednocześnie nowoczesną salą wykładową wyposażoną w sprzęt nagłaśniający i audiowizualny.

Oprócz zadań naukowych i dydaktycznych istotne miejsce w działalności zakładu zajmuje stymulowanie studenckiej twórczości naukowej oraz działalność popularyzatorska. Pracownicy zakładu sprawują merytoryczny nadzór nad pracami badawczymi "Akademickiego Klubu Badań Podwodnych ARIUS" będącego oryginalnym tworem łączącym w sobie zadania klubu turystyczno-sportowego z zadaniami studenckiego koła naukowego, którego członkowie mogą realizować różnorodne zainteresowania osobiste, służąc jednocześnie sprawie ochrony ekosystemów wodnych. Zadania popularyzatorskie realizowane są przez cykle prelekcji pogadanek i wykładów organizowanych dla szkół podstawowych, średnich, a także podczas akcji letnich, na obozach i koloniach dla dzieci. Bogato ilustrowane przezroczami i filmami cieszą się one olbrzymią popularnością.

Zaprezentowany wyżej system edukacji socjologicznej funkcjonuje w naszej uczelni od roku 1982 z bardzo dobrymi rezultatami. Świadczy o tym chociażby fakt, że w początkowym okresie eksperymentu dydaktycznego, kiedy przedmiot "kształtowanie i ochrona środowiska człowieka" znajdował się w grupie przedmiotów fakultatywnych i studenci mogli wybierać go spośród kilku innych znajdujących się w tej grupie, przeważająca ich większość wybierała właśnie ten, prowadzony przez nasz zakład.

LITERATURA

- [1] Prandecka B.: Nauki ekonomiczne a środowisko przyrodnicze. Warszawa PWE 1983
- [2] Janusz W.: Apel Polskiego Klubu Ekologicznego, Aura 1983/3
- [3] Lenart W.: Wychowanie i nauczanie ochrony środowiska w szkołach. Warszawa LOP 1987
- [4] Bednarek A.: Życie Szkoły Wyższej 1976/3
- [5] Czarnecka I.: Życie Szkoły Wyższej 1984/11